

EGE ÜNİVERSİTESİ HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU MEZUN PROFİLİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF EGE UNIVERSITY SCHOOL OF NURSING GRADUATES' PROFILE

Prof.Dr.Süheyla ÖZSOY* Doç.Dr.Aynur UYSAL TORAMAN* Doç.Dr.Şafak DAĞHAN*

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

1st International Congress on Nursing Education, Research &Practice, 15-17 October 2009, Thessaloniki, Greece, 33 (Sözel Bildiri olarak sunuldu).

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, Türkiye'nin 1955 yılında kurulmuş ilk hemşirelik yüksekokulu olan, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu (EUHYO) mezunlarının (1959-2007) profilini belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Mayıs 2005-Ağustos 2007 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, EUHYO'ndan 1959-2007 yılları arasında mezun olmuş 3312 mezun oluşturmuştur. Çalışmada evrenin %18.6'sına (615 mezun) ulaşılmıştır. Veriler posta, elektronik posta ve bir yıllık süre ile açılan anket formunun yer aldığı web sayfası aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizi, SPSS 13.0 programında yapılmıştır.

Bulgular: Mezunların yaş ortalaması 34.1 ± 8.0 'dir. Mezunların %25.9'u yüksek lisans, %11.4'ü doktora eğitimi almıştır. Kongre, sempozyum gibi bilimsel toplantılara birden fazla katılım oranı %59.0'dır. Mezunların beşte biri (%21.8) sendikaya ve %43.9'u en az bir hemşirelik derneğine üyedir. Mezunların %50.7'si kendi evinde yaşamakta ve %64.7'ünün kendi arabası bulunmaktadır. EUHYO mezunlarının %71.7'si okullarından mezun olmaktan çok/oldukça gurur duyduğunu belirtmiştir. Mezunların mezuniyet yıllarına göre mesleki doyumlarının düştüğü saptanmıştır ($X^2=12.87$, $p<0.05$). Mesleki doyumu en düşük grup, 2000 yılı ve sonrasında mezun olanlardır.

Sonuç: Araştırma bulguları, mezunlarımızın sosyal, ekonomik ve profesyonel özelliklerinin ülkemiz hemşire ortalamasından daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşire, mezun, profil.

ABSTRACT

Objective: The aim of the study was to determine the graduates' profiles of the first school of nursing of Turkey, Ege University School of Nursing (1959-2007) which was established in the year 1955.

Methods: This descriptive study covered all the public and private institutions that employed the nurses who were graduated from EUSN between the years 1959 and 2007. The data was collected between 2005 and 2007 and the population of the study is consisted of 3312 nurses. No sampling was made; however, all the graduates reached were included within the scope of the research. In the study, 18.6% of the population (n=615) was reached. The data were collected by mail, e-mail and a web-site which was active for one year with the on-line form of this survey. The data were analyzed using the SPSS for Windows, version SPSS 13.0.

Results: The age mean (n=615) of graduates is 34.1±8.0. Of the graduates, 25.9% hold a master degree while 11.4% hold a PhD degree. The rate of participation in scientific meetings such as congresses and symposiums for more than once is 59.0%. One fifth of the graduates (%21.8) are members of a union and %43.9 of the graduates are a member of at least one nursing association. Of the graduates, 50.7% live in their own apartment and 64.7% of them have own car. The graduates of EUSN %71.7 said that they are quite/very proud of graduating from EUSN. A decreasing job satisfaction of the graduates according to their graduation years is detected ($X^2=12.87, p<0.05$). The group which has the lowest job satisfaction is the one including graduates in and after the year 2000.

Conclusion: The research findings showed that the social, economic and professional characteristics of the graduates were of a higher level than those of average nurses in our country.

Key words: Nursing, graduate, profile.

GİRİŞ

Her alanda büyük değişimlerin yaşandığı bir yüzyılı geride bırakırken, yine büyük değişimlerin, örgütleri ve insan yaşamını yeniden şekillendirecek olduğu yeni bir yüzyıla girmiş bulunuyoruz. Bu değişimler örgütlerin amaçlarını yeniden gözden geçirmesini, değişmeyi bir örgütsel yaşam biçimine çevirmeyi gerektirmektedir. Bunun anlamı, örgütlerin kendilerini sürekli yeniden yaratmalarını, çevre ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda amaçlarını planlı olarak yeniden belirlemelerini zorunlu kılmaktadır (Turan ve Uçku 1999).

Çağımızda bilgi ekonomik alanda emek ve sermayenin önüne geçerek üretimin artmasını sağlayan en önemli etkenlerin başında yer almaktadır. Daha çok çalışma yerini daha bilgili ve akıllıca çalışmaya bırakmaktadır (Özsoy ve ark. 2000, Gencel 2001). Bir ülkenin en büyük hazinesi olarak tanımlanan iyi yetişmiş insan gücüne sahip olabilmek için büyük çabalar gösterilerek önemli yatırımların yapılması gerekmektedir. Bu gereklilik atılacak adımların en iyi ve en doğru adımlar olup olmadığı sorusuna yanıt arama zorunluluğunu doğurmaktadır (Birand 2006).

Tüm bu sorular son yıllarda eğitimde bunun paralelinde de yükseköğretimde kalite kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kalite sağlamadaki genel yaklaşım, eğitim hizmeti içinde geçerli görülmekte ve yükseköğretim kurumu girdisi ve çıktısı olan bir

kuruluş olarak varsayılmaktadır. Bu kuruluşun girdileri sermaye, bilgi, işgücü ve yönetim iken, çıktıları mezunlar, yayınlar, projeler ve diğer hizmetlerdir (Türker 2003, Yenen ve Gözlü 2003). Eğitim kurumunun araştırma ve eğitim faaliyetleri, öğrencilerin niteliği ve niceliği, verilecek eğitimin düzeyi, işverenlerle ilişkiler, öğretim elemanlarının nitelik ve niceliği, ders yükleri, eğitimin sürdürüleceği binanın nitelikleri, mezunların işe yerleştirilmesi, işe yerleşenlerin aldıkları ücret ve mezunların bu durumdan memnuniyeti kalite göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Gençyılmaz ve Zaim 1999, Mergen ve ark. 2001, Türker 2003).

Ülkemizde eğitimde kalite kavramı son yıllarda artan bir ivme ile yükseköğretimde de tartışılan bir konu olmuştur. Bu amaçla bazı üniversitelerin fakülte bazında eğitim kurumunu değerlendirmek amacıyla akreditasyon kurumlarından yararlandığı, bazı meslek örgütlerinin de bu konuda girişimlerde bulunduğu bilinmektedir (Birand 2006). Ancak bir çok eğitim kurumu, daha etkin bir eğitim planı oluşturmak için mezun ettiği öğrencilerin çalışma alanları, koşulları, kendilerini mesleki olarak geliştirme çabaları ve mesleki doyumlarını belirlemeye yönelik profil çalışmaları içine girmektedir (Gök ve Okçabal 1998, Wheeler ve ark. 2000, Tyler ve Hicks 2001, Delgado 2002, Erkan ve ark. 2002, Ballack ve Botes 2003, Cross ve Anthony, Karadağ ve ark. 2004, Yiğit, Özcan ve Kanık 2004, Altunoğlu ve ark. 2006, Curtis 2007).

Ekonomik politikadaki ve nüfus yapısındaki değişim süreci, heyecan verici teknolojik gelişmeler ve bilgi patlaması hem yukarıda da bahsedildiği gibi eğitim kurumlarının sürekli ve hızlı değişimine neden olmakta hem de sağlık bakım hizmetlerini etkilemektedir (Lindeman 2000). Bir toplum hizmeti olarak eski tarihlerden beri var olan hemşirelik, insanları sağlıklı kılmak, rahatlığını sağlamak, hastaya bakmak ve güvende olduğu duygusunu sağlamak isteği ile ortaya çıkan bir meslektir. Hemşireliğin genel amaçları yüzyıllar boyu aynı kalmakla beraber, hemşirelik uygulamalarının kapsamı ve niteliği toplumların değişen gereksinimlerinden etkilenmektedir. Toplumlar, toplumsal dinamikler, sağlık bakım gereksinimleri ve sağlık politikaları değişirken hemşirelik de modern bir meslek haline gelmiştir (Erdemir 1998). Bu değişim ve gelişmeler doğal olarak hemşirelik eğitime de yansımakta ve dünyada birçok hemşirelik eğitimi veren okul eğitim başarılarını ölçmek amacıyla mezunlarının profillerini belirlemeye çalışmakta ve elde ettikleri veriler doğrultusunda gelecek eğitim programlarını düzenlemektedir (Wheler ve ark. 2000, Duffield ve ark. 2001).

Hemşirelik alanında dünyada bu değişim ve gelişimler olurken ülkemizde yukarıda sayılan beklenen rolleri gerçekleştirecek hemşireleri yetiştirme konusunda beklendiği karar ve gelişmeler sağlanamamıştır. Hemşirelikte yükseköğretim ülkemizde Avrupa ülkelerinden bile önce 1955 yılında Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu ile başlamasına rağmen hemşirelik eğitimindeki çok başlılık hala sürmektedir. Günümüzde hala üniversitelerden ve sağlık meslek liselerinden eğitim almış hemşireler mezun olduklarında aynı yetki ve sorumluluklarla çalışmaktadırlar. Bu durum 2 Mayıs 2007 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan (T.C.Resmi Gazete 2 Mayıs 2007) Hemşirelik Kanunu'ndaki düzeltme ile değiştirilmeye çalışılsa da

hemşirelik eğitimindeki bu ikilik hala devam etmektedir Türkiye’de hemşirelikte 59 yıllık yükseköğrenim geçmişi olmasına rağmen, mezun hemşirelerin mezun olduktan sonraki başarısının veya başarısızlığının izlenmesi, işe yerleşmesi, çalışma alanları ve sahip olduğu sosyoekonomik statüsünü belirlemeye yönelik herhangi bir izlem çalışması yapılmamıştır. Ülkemizde lisans mezunu hemşirelerin profilini belirlemeye yönelik yapılmış en kapsamlı çalışma Yiğit ve arkadaşlarının 2004 yılında lisans mezunu hemşirelerin profil çalışması olmuştur. Bunun dışında yapılan çalışmalar daha çok hemşirelik öğrencilerinin, toplumun farklı kesimlerinin hemşireliği nasıl algıladığı, meslek tercihlerinde hemşireliği nerede gördüğünü belirlemek üzere hazırlanmış daha çok meslek imajı çalışmaları niteliğindedir (Bayık ve ark. 1999, Özsoy ve ark. 1999, Özsoy 2000).

AMAÇ

Bu araştırma, Türkiye’nin 1955 yılında kurulmuş ilk hemşirelik yüksekokulu olan Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu(EÜHYO)’ndan 1959-2007 yılları arasındaki mezunların profilini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda,

- Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu mezunlarının istihdam durumları,
- Mezuniyet sonrası ne kadar sürede iş buldukları, işsizlik yaşayıp yaşamadıkları
- Çalıştıkları kurumlardaki mesleki statüleri,
- Sosyoekonomik statüleri,
- Mesleki doyumları,
- Mesleklerini tekrar tercih etme durumları,
- Mesleki dernek ve sendika üyeliklerine ilişkin veriler elde edilecek ve
- Mezunlar ile yüksekokulumuz arasında etkili bir iletişim ağının kurulması sağlanmış olacaktır.

Yapılan araştırma ile EÜHYO Mezunlar Derneği için bir veri tabanının oluşturulması da planlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki araştırma evrenini, 1959-2007 yılları arasında EÜHYO’ndan mezun olmuş 3312 hemşire oluşturmaktadır. Herhangi bir örnekleme yöntemine gidilmeyip, ulaşılabilen tüm mezunlar araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmada evrenin %18.6’sına (615 mezun) ulaşılmıştır.

Veriler, Mayıs 2005- Ağustos 2007 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplamada anket formu kullanılmıştır. Açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı bu form, araştırmacılar tarafından konuyla ilgili literatür doğrultusunda hazırlanmıştır (Delgado 2002, Erkan ve ark. 2002, Belek 2003, Pirie 2004, Yiğit ve ark. 2004). Anket formunun giriş bölümünde, araştırmacının amacı, araştırmacılar hakkında açıklayıcı bilgilerin yanı sıra mezunların iletişim adres ve telefon bilgilerini elde etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Giriş bölümünün ardından, mezunların sosyodemografik

bilgileri (7 soru), eşlerine ilişkin bilgiler (5 soru), mezuniyet ve çalışma yaşamına ilişkin bilgiler (14 soru), mesleki doyumlari (5 soru) ve gelir durumu bilgilerini (8 soru) belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Verilerin toplanmasında kağıt-kalem tekniği, posta, elektronik posta ve web sayfası üzerinden anket düzenleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında veriler, araştırmacılar tarafından anket formu aracılığı ile kağıt-kalem tekniği kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama aracının doldurma süresi yaklaşık 20 dakikalık bir zaman almaktadır. İzmir ilinde yaşayan mezunlarımıza araştırmacılar tarafından araştırmanın amaç, hedefleri ve anket formu hakkında gerekli açıklama yapıldıktan sonra anket formu bırakılmış ve belirlenen tarihte anketler geri alınmıştır. İzmir ili dışında yaşayan mezunlarımıza ulaşmak için posta, elektronik posta ve bir yıllık süre ile açılan anket formunun yer aldığı web sayfası aracılığı ile ulaşılmaya çalışılmıştır. Verilerin yaklaşık %60'ı elektronik posta ve web sayfası aracılığı ile toplanmıştır.

Araştırmanın yürütülebilmesi için EUHYO Etik Kurulu'ndan ve mezunların çalıştıkları kurumlardan gerekli resmi izinler alınmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için mezunlarımıza, araştırma hakkında ayrıntılı açıklama yapılarak araştırmaya katılma konusunda gönüllülük esas alınmıştır.

Veriler Statistical Package for Social Science (SPSS) paket programı versiyon 13.0 ile değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan mezunların sosyodemografik özellikleri, mezuniyet ve çalışma yaşamlarına ilişkin bilgileri ve mesleki doyumlari sayı ve yüzde dağılımları ile hesaplanmıştır. Değişkenlerin karşılaştırmalarında student t testi, tek yönlü varyans analizi, ki-kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Mezunların Sosyodemografik Özellikleri

Tablo 1'de araştırma kapsamına alınan mezunların sosyodemografik ve aile özelliklerine yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Mezunların Sosyodemografik ve Aile Özelliklerine Göre Dağılımı

| Sosyodemografik ve Aile Özellikleri | n | % | X±Ss |
|-------------------------------------|-----|------|----------|
| Yaş grupları (yıl) | | | |
| 20-25 | 87 | 14.1 | 34.1±8.0 |
| 26-31 | 155 | 25.2 | |
| 32-37 | 186 | 30.2 | |
| 38-43 | 119 | 19.4 | |
| 44-49 | 36 | 5.9 | |
| 50 ve üzeri | 32 | 5.2 | |

| | | | |
|---|------------|--------------|---------|
| Cinsiyet | | | |
| Kadın | 615 | 100.0 | |
| Medeni Durum | | | |
| Evli | 345 | 56.1 | |
| Bekar | 238 | 38.7 | |
| Boşanmış | 32 | 5.2 | |
| Sosyal Güvence | | | |
| Var | 615 | 99.0 | |
| Yok | 6 | 1.0 | |
| Ailede ortalanca birey sayısı | | | 3.0±1.3 |
| Çocuk sahibi olma | | | |
| Evet | 312 | 50.7 | 1.0±0.6 |
| Hayır | 303 | 49.3 | |
| Eşlerinin Öğrenim Düzeyi | | | |
| İlkokul mezunu | 4 | 1.1 | |
| Ortaokul/lise mezunu | 66 | 18.4 | |
| Fakülte/Yüksekokul mezunu | 238 | 66.3 | |
| Yüksek lisans/Doktora | 51 | 14.2 | |
| Eş seçiminde mesleğin engel oluşturma durumu | | | |
| Evet | 14 | 3.9 | |
| Hayır | 345 | 96.1 | |
| TOPLAM | 615 | 100.0 | |

Yaş ortalaması 34.1±8.0 olan mezunların %50.2'si, 1989-1999 yılları arasındaki mezunlardan oluşmaktadır. Mezunların %50.7'si çocuk sahibidir ve ortalanca çocuk sayısı 1.0'dır. Mezunların eşlerinin %66.3'ü fakülte/yüksekokulu mezunu ve %14.2'si yüksek lisans/doktora mezunudur (Tablo 1).

Mezunların Çalışma Yaşamlarına İlişkin Bilgiler

Mezunların %2.6'sı hiç çalışmamış, %0.5'i çalışıp ayrılmış, %4.6'sı emekli olmuş, %92.3'ü halen çalışmaya devam etmektedir. Mezunların %54.3'ü mezun olduktan hemen sonra işe başlarken, %1.8'i bir yıl ve üzeri bir süre sonunda çalışmaya başladığını ifade etmiştir. Ortalama çalışma yılı 12.1±7.2'dir. Mezunların %13.0'ı, çalışma yaşamları boyunca en az bir defa işsiz kalmıştır ve %84.8'si mezuniyet sonrası ilk olarak kamu kurumunda, %15.2'si ise özel sektörde çalışmaya başlamıştır. Mezun olduktan sonra ilk çalıştıkları kurumdaki görevleri; %85.7'si hemşire, %7.8'i yönetici, %3.2'si öğretmen, %2.3'ü öğretim elemanı, %0.3'ü özel dal hemşiresidir.

Mezunların en son çalıştıkları kurumlar sırasıyla; üniversite hastanesi (%47.2), devlet hastanesi (%22.7), Hemşirelik Yüksekokulu-Sağlık Yüksekokulu (%17.0), özel hastaneler (%3.9) ve birinci basamak sağlık kuruluşları (%3.0) olmuştur. En son

çalıştıkları kurumdaki görevleri incelendiğinde, %61.0'ı hemşire olarak, %15.3'ü yönetici konumunda, %15.7'si öğretim elemanı, %3.7'si öğretmen olarak çalışırken, %3.5'i özel dal hemşiresi, %0.8'i de teknisyen olarak çalışmaktadır.

Mezunların Kariyer Planlamasına İlişkin Bilgiler

Mezunların %25.9'u yüksek lisans eğitimine, %11.4'ü doktora eğitimine devam etmiştir. Mezunların %70.6'sı mezuniyet sonrası çalışma yaşamı boyunca birden fazla hizmet içi eğitime katılmıştır. Hizmet-içi eğitim konuları ağırlıklı olarak; yoğun bakım hemşireliği, ilk yardım-CPR kursu, enfeksiyon kontrolü, elektrokardiyografi kursu, iletişim becerileri kursu, diyabet ve hasta bakımındır. Kongre, sempozyum gibi bilimsel toplantılara birden fazla defa katılım oranı %59.0'dır. Mesleki dergiler %57.3 oranında okunurken, mesleki dergilerin dışındaki bilimsel içerikli dergiler %19.3 oranında okunmaktadır. Hem mesleki hem de diğer dergilerin okunma oranı %23.4'tür.

Mezunların %43.9'u en az bir hemşirelik derneğine üyedir. Türk Hemşireler Derneği'ne (THD) üyelik %59.6, EÜHYO Mezunlar Derneği'ne üyelik %18.9, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği'ne üyelik %4.0'dır. Özel dal hemşireliği derneklerine üyelik oranı %17.5'dir. Mezunların %21.8'i sendikaya üyedir. Mesleki derneklerin dışında sivil toplum kuruluşlarına üyelerin oranı %10.2'dir. Mezunların %9.6'sı dernek veya sendikalarda yönetim kademesinde çalışma deneyimi yaşamıştır

Mezunların Mesleğe ve Mezun Olunan Okula İlişkin Görüşleri

Mezunların mesleki doyumları, meslek seçimine ilişkin ve mezun olunan okula ilişkin görüşleri bu bölümde ele alınmıştır. Mezunların mesleki doyumu değerlendirildiğinde, %44.7'sinin yüksek, %43.9'unun orta, %11.4'ünün düşüktür. Doyumsuzluk nedenleri arasında; %48.4 oranıyla çalışma koşulları, %18.9 görev belirsizliği ve yasal eksiklikler, %15.0 ekonomik yetersizlikler, %10.6 özerklik eksikliği yer almaktadır. Mezunların %26.3'ü seçme şansı olsa hemşireliği tekrar meslek olarak seçeceğini ifade ederken, % 41.1'i "kararsız olduğunu", %32.5'i ise "seçmeyeceğini" belirtmiştir. "Okulunuzdan mezun olmaktan ne derece gurur duyuyorsunuz?" sorusuna %71.7'si "çok-oldukça", %23.1'i "kısmen", %5.2'si "hiç" yanıtı vermiştir. Mezunların %84.6'sı EÜHYO ile ortak projelere, toplantılara katılmak istediğini belirtmiştir.

Mezunların Sosyoekonomik Özellikleri

Mezunların %50.7'si kendi evinde oturmaktadır. Oturdıkları evin dışında ikinci bir ev sahibi olanlar %28.2'dir. Otomobili olanlar %64.7, arsa sahibi olanlar %27.5'dir. Mezunların %71.5'inin evinde bilgisayarı bulunmaktadır. Mezunların ortalama kişisel geliri 1127 TL'dir (Araştırma verilerinin toplandığı dönemdeki döviz kurlarında belirtilen değerlerin ortalaması alınarak doların satış fiyatı 1.45 TL olarak kabul edilmiş ve bu durumda mezunlarımızın aylık şahsi kazancı 777 \$'dir). Mezunların %6.8'i bu soruya yanıt vermemiştir. Ortalama toplam gelirleri 2391 TL (1649 \$)'dir. Mezunların %10.2'si toplam gelirine ilişkin soruyu yanıtız bırakmıştır.

Tablo 2. Mezunların Mezuniyet Yılına Göre Gelir Durumlarının Dağılımı

| Mezuniyet yılı | N | Ortalama kişisel gelir (TL) | SD | F | p |
|-----------------|-----|-----------------------------------|---------|-------|-------|
| 1966-1977 | 145 | 1289.63 | 718.20 | 19.21 | 0.00* |
| 1978-1988 | 298 | 1301.24 | 411.57 | | |
| 1989-1999 | 16 | 1125.11 | 284.92 | | |
| 2000 ve sonrası | 114 | 979.46 | 358.84 | | |
| | | Ortalama toplam gelir (TL) | | | |
| 1966-1977 | 16 | 2815.63 | 1910.29 | 1.45 | 0.23 |
| 1978-1988 | 108 | 2610.83 | 1403.75 | | |
| 1989-1999 | 288 | 2607.84 | 1358.20 | | |
| 2000 ve sonrası | 144 | 1747.45 | 864.52 | | |

* p<0.01

Mezunların Mezuniyet Yılı ile Sosyoekonomik Özellikleri Arasındaki İlişki

Mezunların mezuniyet yıllarına göre kişisel gelirleri karşılaştırıldığında; 1966-1977 yılları arasında mezun olanların, ortalama kişisel geliri 1289.63 TL, 1978-1988 yılları arasındakilerin ortalama kişisel geliri 1301.24 TL, 1989-1999 yılları arasında mezun olanların 1125.11 TL ve 2000 yılı sonrasında mezun olanların ortalama kişisel geliri 979.46 TL'dir. Mezunların, yıllara göre gelir durumları karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır (F=19.21, p<0.01) Yapılan ileri analizde (Tukey-HSD) 1966-1977 yılları arasında mezun olanlarla 1978-1988 yılları arasında mezun olanların ortalama kişisel gelirleri arasındaki fark anlamlı bulunmazken, diğer tüm gruplar arasındaki ilişki anlamlıdır (p<0.05). Farklılık 1989-1999 yılları arasında mezun olanlar ile 2000 ve sonrasında mezun olan gruptan kaynaklanmaktadır. (Tablo 2).

Tablo 3. Mezunların Mezuniyet Yılına Göre Bazı Sosyoekonomik Özelliklerinin Dağılımı

| Mezuniyet grubu | yıl | Ev Sahibi Olma | | | | N=615 | |
|-----------------|-----|---|------|-----|------|-------|-------|
| | | Var | | Yok | | n | % |
| | | n | % | n | % | | |
| 1966-1977 | | 21 | 91.3 | 2 | 8.7 | 23 | 100.0 |
| 1978-1988 | | 86 | 72.9 | 32 | 27.1 | 118 | 100.0 |
| 1989-1999 | | 156 | 50.3 | 153 | 49.7 | 309 | 100.0 |
| 2000 ve sonrası | | 51 | 16.2 | 114 | 37.9 | 165 | 100.0 |
| Toplam | | 312 | 51.0 | 300 | 49.0 | 615 | 100.0 |
| | | X²=64.56, SD:3, p<0.01 | | | | | |

| | | Otomobil sahibi olma | | | | | |
|---|-----|----------------------|-----|-------|-------|-------|--|
| Mezuniyet yılı grubu | Var | | Yok | | N=615 | | |
| | n | % | n | % | n | % | |
| 1966-1977 | 20 | 87.0 | 3 | 13.0 | 23 | 100.0 | |
| 1978-1988 | 89 | 75.4 | 29 | 24.9 | 118 | 100.0 | |
| 1989-1999 | 210 | 68.0 | 99 | 32.0 | 309 | 100.0 | |
| 2000 ve sonrası | 79 | 47.9 | 86 | 52.1 | 165 | 100.0 | |
| Toplam | 398 | 64.7 | 217 | 35.3 | 615 | 100.0 | |
| $X^2=32.82$, SD:3, $p<0.01$ | | | | | | | |
| | | Arsa sahibi olma | | | | | |
| Mezuniyet yılı grubu | Var | | Yok | | N=615 | | |
| | n | % | n | % | n | % | |
| 1966-1977 | 11 | 47.8 | 12 | 52.2 | 23 | 100.0 | |
| 1978-1988 | 38 | 32.2 | 80 | 67.8 | 118 | 100.0 | |
| 1989-1999 | 72 | 23.3 | 237 | 76.7 | 309 | 100.0 | |
| 2000 ve sonrası | 48 | 29.1 | 117 | 70.9 | 165 | 100.0 | |
| Toplam | 169 | 100.0 | 446 | 100.0 | 615 | 100.0 | |
| $X^2=9.22$, SD:3, $p<0.05$ | | | | | | | |
| | | Evde bilgisayar | | | | | |
| Mezuniyet yılı grubu | Var | | Yok | | N=615 | | |
| | n | % | n | % | n | % | |
| 1966-1977 | 14 | 60.9 | 9 | 39.1 | 23 | 100.0 | |
| 1978-1988 | 97 | 82.2 | 21 | 17.8 | 118 | 100.0 | |
| 1989-1999 | 233 | 75.4 | 76 | 24.6 | 309 | 100.0 | |
| 2000 ve sonrası | 96 | 58.2 | 69 | 41.8 | 165 | 100.0 | |
| Toplam | 440 | 71.5 | 175 | 28.5 | 615 | 100.0 | |
| $X^2=24.61$, SD:3, $p<0.01$ | | | | | | | |

*Yüzdeler satır yüzdesi olarak alınmıştır

Mezunların ev, otomobil, arsa sahibi olma ve evinde bilgisayar bulunma durumları Tablo 3'te görülmektedir. 1966-1977 ve 1978-1988 yılları arasında mezun olanların sosyoekonomik göstergeleri diğer mezun gruplarından daha yüksek düzeydedir. Gruplar arasındaki bu fark istatistiksel olarak da anlamlıdır ($p < 0.01$) (Tablo 3).

Mezunların Mesleki Doyumlarının Bağımsız Değişkenlere Göre Dağılımı

Mezunlardan, 1966-1977 yılları arasında mezun olanların %47.8'inin mesleki doyumunu "yüksek", %43.5'inin "orta", %8.7'sinin "düşük"tür. Mezuniyet dönemi 1978-1988 yılları arasında olanların %55.1'inin mesleki doyumunu "yüksek" bulunurken, %34.7'sinin "orta", %10.2'sinin düşüktür. Mezunlardan, 1989-1999 yılları arasında mezun olanların %45.0'ı mesleki doyumlarını "yüksek" olarak ifade ederken, %45.3'ü "orta", %9.7'si "düşük" olarak belirtmiştir. İki bin yılı ve sonrasında mezun olanların %36.4'ü mesleğinden "yüksek" doyum alırken, %47.3'ü "orta" ve %16.4'ü "düşük" düzeyde doyum aldığını belirtmişlerdir. Gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($X^2=12.87$, $p < 0.05$). Çalışma yaşamı süresince en az bir bilimsel toplantıya katıldığını ifade eden mezunların mesleki doyumları, herhangi bir bilimsel toplantıya katılmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($X^2=17.06$, $p < 0.01$). Benzer şekilde, mezunların mesleki derneklere üyelik durumları ile mesleki doyumları karşılaştırıldığında; derneklere üye olanların mesleki doyumlarının daha yüksek olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=10.39$, $p < 0.05$).

TARTIŞMA

Bu araştırma bulguları, EÜHYO mezunlarının mevcut durumunun çeşitli değişkenler açısından betimlenmesini sağlamıştır. Bulgular, mezunların sosyo-demografik özellikleri, çalışma koşulları, profesyonel (mesleki) gelişimi, ekonomik durumları hakkında önemli veriler sunmuştur. Araştırmaya katılan mezunların yarısı 1989-1999 yılları arasında mezun olan, genç yetişkin gruptur (Yaş ortalaması: 34.1). Mezuniyetten hemen sonra büyük çoğunluğu klinik hemşiresi olarak çalışırken, araştırmanın yapıldığı dönemde klinik hemşiresi olarak çalışanların oranı düşmüş, yönetici, eğitici ve özel dal hemşiresi olarak çalışan mezun sayısı artmıştır.

Türkiye'de toplumun hemşirelik algısı geleneksel, kültürel, sosyopolitik bir çok faktörden etkilenmektedir. Hemşirelik, uzun yıllar profesyonelleşme sürecini tamamlamamış, hekime yardım eden bir kadın mesleği olarak algılanırken, son yıllarda bu algı olumlu yönde değişmeye başlamıştır (Aksayan ve Cimete 2000, Özsoy 2000, Bahçecik ve Alpar 2009). Yarısından fazlası evli (%56.1) ve çocuk sahibi (%50.7) olan mezunların, eş seçimleri üzerinde toplumdaki hemşirelik imajının dezavantaj oluşturup, oluşturmadığı sorulmuştur. Mezunların %96.0'ı mesleğin eş seçiminde bir sorun yaratmadığını belirtmiştir (Tablo 1). Bu durum, ülkemizde hemşirelerin yıllar içinde gerek eğitimlerinde gerekse meslek bilincindeki değişimlerin toplumda hemşirelik imajına olumlu bir yansımaları olarak sevindirici bulunmuştur.

Mezunların yarısından fazlası (%54.3) mezun olduktan hemen sonra işe başlamıştır ve büyük çoğunluğu (%84.8) kamu kurumunda çalışmaktadır. Yiğit ve arkadaşlarının (2004) yürüttükleri araştırmada hemşirelerin %72.5'i mezuniyetten hemen sonra işe başlamıştır. Bu noktada, iki çalışma arasındaki farklılığın Yiğit ve

arkadaşlarının araştırmalarının (2004), ülkemizde işsizlik oranlarının daha düşük olduğu önceki yıllarda yapılmış olmasından, kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)'na göre Türkiye'de işsizlik oranı %10.9'dur (TUIK 2008). Türkiye'nin genel işsizlik sorunu hemşire istihdamını da etkilemektedir. Hastane ve birinci basamak sağlık hizmetlerinde hemşire açığı olduğu halde, mezunlar istihdam edilememekte ya da sözleşmeli/iş güvencesiz ve düşük ücretle çalıştırılarak ucuz insan gücüne dönüştürülmektedir (Ülker ve ark.2001). Mezunların %47.2'sinin üniversite hastanelerinde çalıştığı ve birinci basamak sağlık hizmet kurumlarında çalışan mezun sayısının çok sınırlı (%3.0) olduğu belirlenmiştir. Bu oranlarda, iki binli yıllara kadar, Sağlık Bakanlığı hastanelerinde çalışmak üzere üniversite mezunu hemşirelerden çok sağlık meslek lisesi mezunu hemşireleri tercih etmesi etkili olmuş olabilir (Eroğlu ve Koç, 2012). Bununla birlikte, lisans mezunu hemşireler, üniversite hastanelerinde bilgi ve becerilerini uygulayabilecekleri daha iyi ortamlar bulduklarından üniversite hastanelerinde çalışmayı tercih etmektedir ve üniversite hastaneleri de hemşirelik bakımının önemini daha çok farkında olduklarından lisans mezunu hemşirelerle çalışma eğiliminde olmaktadır (Yiğit ve ark. 2004). Hemşirelerin çalışma ortamlarındaki bu durumlar, mezunlarımızın neden daha çok üniversite hastanesinde çalıştıklarını açıklamaktadır.

Mezunların %25.9'unun yüksek lisans eğitimine, %11.4'ü doktora eğitimine devam etmesi sevindiricidir. Yiğit ve arkadaşlarının çalışmasında (2004) hemşirelerin %16.3'ü yüksek lisans, %0.5'i ise doktora eğitimine devam etmiştir. EUHYO mezunu hemşirelerin yüksek oranlarda lisansüstü eğitime yönelmeleri mezunların kendilerini geliştirmeye yönelik olumlu çabaları olarak değerlendirilebilir.

Personelin yeni bilgi edinme sorumluluğunu sürdürmesi profesyonel davranışın ayırıcı bir özelliği olarak kabul edilmektedir (Armstrong ve ark. 2003). Bu gerçekler üzerinden bakıldığında, mezunların çoğunluğunun (%70.6) birden çok hizmet içi eğitime, yarısından fazlasının bilimsel toplantılara (%59.0) katılmış olması ve bilgi edinme sorumluluğunu yaşamları boyunca sürdürmeleri profesyonelliği geliştirmiş olmaları açısından sevindirici bir bulgudur. Hemşirelik bilgisi, öğretmenler, öğretim üyeleri, hizmet içi eğitim programları, hemşirelik kongreleri ve sempozyumları, klinik eğitimleri, kitaplar ve dergiler gibi çeşitli kaynaklardan oluşmaktadır (Armstrong ve ark. 2003, Ozsoy ve Ardahan 2008). Ülkemizde hemşireler ile yapılan araştırmalarla kıyaslandığında (Khorshid 1996, Karadağ ve ark. 2004, Yava ve ark. 2007) EUHYO mezunlarının yarısından fazlasının (%57.3) mesleki dergileri okuduğunu belirtmesi, bilgiyi takip etmeleri açısından olumlu bir davranış olarak değerlendirilebilir. Her üç çalışmanın yapıldığı gruplara göre mezunların daha fazla bilgi kaynaklarını kullanması, araştırma grubunda lisansüstü eğitime devam edenlerin fazla olmasından kaynaklanmış olabilir. Araştırmalara ve bilimsel etkinliklere katılım, kitap ve dergi okuma gibi etkinliklerin sürdürülmesinde eğitim seviyesinin önemli bir faktör olduğu çalışmalarda vurgulanmaktadır (Armstrong ve ark. 2003, Yava ve ark. 2007).

Mezunların sadece %43.9'u en az bir hemşirelik derneğine üyedir. Buldukoğlu ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında hemşirelerin mesleki örgütlenmelerinin düşük olduğu belirtilmektedir. Mezunların THD'ne üyeliği (%59.6) çok yüksek olmamakla

birlikte ülke geneline göre daha iyi bulunmuştur. Yiğit ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında, hemşirelerin örgütlenme düzeylerinin yetersiz olduğu (%24.0) görülmektedir. THD üye sayısı 2008 yılı verilerine göre 10.000 kişidir. Oysa Sağlık Bakanlığı'nın 2008 verilerine göre ülkemizde 92.509 hemşire bulunmaktadır. Buna göre hemşirelerin yalnızca %10.8'i THD'ne üyedir, bu da örgütlenme bilincinin ne denli düşük olduğunun göstergesidir.

Ülkemizde yürütülen değişik araştırmalarda hemşirelerin yüksek boyutlarda iş doyumsuzluğu ve tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir (Cimete 1996, Saydanlı ve ark. 1998, Yüksel 2002, Akgöz ve ark. 2005). T.C. Sağlık Bakanlığı'nın (2001) araştırmasına göre hemşirelerin ancak %37.3'ü işlerinden memnun olduğunu ifade etmiştir. Mezunların yaklaşık yarısına yakını (%44.6) yaptıkları işlerden yüksek düzeyde doyum sağlıyor olması ülkemizde yapılan hemşirelerin iş doyumu çalışmaları sonuçları ile kıyaslandığında daha olumlu bulunmuştur. Khorshid ve ark.'nın (2007) EUHYO mezunu hemşirelerle gerçekleştirdikleri bir çalışmada hemşirelerin %29.6'sı meslekte çalışmaktan memnun olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamına alınan mezunların çoğunluğu (%71.8) mezun olduğu okulla gurur duymaktadır. Bununla benzer şekilde, Khorshid ve ark.'nın (2007) araştırmasında hemşirelerin %44.6'sı EÜHYO'ndan mezun olmanın bir ayrıcalık olduğunu düşünmektedir.

Mezunların mezuniyet yıllarına göre mesleki doyumları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu dikkati çekmiştir ($p < 0.05$). Mezuniyet yıllarına göre, 1978-1988 grubundaki mezunların yarısından fazlası, 1989-1999 yılları arasında mezun olanların %45.0'ı mesleki doyumlarını çok/oldukça iyi olarak değerlendirirken, mesleki doyumu en düşük grup 2000 ve sonrası mezunlar olarak saptanmıştır. Çalışanların mesleki doyum düzeyini etkileyen bireysel faktörler arasında yaşın ve çalışma yılının etkili olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Ergin 1995, Yüksel 2002, Akgöz ve ark. 2005). Cimete (1996)'nin araştırmasında, on yıl ve daha fazla çalışan hemşirelerin iş doyumlarının, diğer gruplardan daha yüksek; en düşük iş doyumu olan grubun da 1-4 yıl çalışanlar olduğu görülmektedir. Akgöz ve ark. (2005) çalışmalarında hemşirelerin yaşla birlikte mesleki doyumlarının arttığı yönünde anlamlı sonuç elde etmişlerdir. Tüm bu araştırma sonuçlarının işaret ettiği gibi, bu araştırmada da mezuniyet sonrası çalışma yıllarının ve dolayısıyla ilerleyen yaşın mezunların mesleki doyumlarında etkili bir faktör olduğu düşünülmüştür. Tek bir soru ile mesleki doyum ölçülmesi doğru olabilir mi

Mezunların mesleki doyumları ile bilimsel toplantılara katılım durumları ve mesleki derneklere üyelik durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Kendi mesleki gelişimleri için bilimsel toplantılara ve , mesleki örgütlenme gibi etkinliklerde bulunan mezunların daha fazla mesleki doyuma sahip olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Mezunların oturduğu evin mülkiyet durumu yaşam koşullarını önemli ölçüde belirleyen bir göstergedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde; mezunların yarısı kendi evinde oturmaktadır ve bu oran Yiğit ve arkadaşlarının çalışmasından (2004) daha düşüktür (%33). Mezunların kişisel ortalama aylık geliri ve eve giren aylık ortalama toplam geliri TÜİK 2005 yılı gelir durumu ve yaşam koşulları verilerine göre, Türkiye'de %5'lik gelir diliminin birinci sırasında yer alan grupla uyum

göstermektedir. Yetmişli yıllardan başlayarak hız kazanan bütün dünyayı tek bir pazara çeviren küreselleşmenin etkisi, ülkemiz ekonomisi açısından 1980'li yıllar ve sonrasında özellikle kamusal hizmetlerde devletin sosyal harcamalarda kısıtlamalara gitmesiyle kendini göstermiştir. Bunun paralelinde kamu sağlık harcamaları ve sağlık çalışanlarının ücretleri de yıllar içinde minimize edilmeye çalışılmıştır. Bir başka deyişle, bu sağlık politikalarının etkileri, kamuda çalışan sağlık çalışanları için sosyoekonomik konumlarında ve ücretlerinde erime ile kendini göstermiştir (Belek 2003, Özsoy ve İz 2005).

Büyük çoğunluğu kamu sektöründe çalışan mezunların sosyoekonomik durumlarında yıllar içinde bazı olumsuz yansımaların olabileceği varsayımından hareketle mezuniyet yıllarına göre ortalama kişisel gelirleri değerlendirildiğinde beklendiği şekilde 1966-1977 yılları arasında mezun olanların kişisel geliri en yüksek grup olduğu, 2000 yılı ve sonrasında mezun olanların en düşük ortalama kişisel gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu farklılığın 1989-1999 yılları arasında mezun olanlar ile 2000 yılı ve sonrasında mezun olan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.01$). Benzer şekilde, ev, araba, arsa sahibi olma, evinde bilgisayarının bulunması gibi sosyoekonomik göstergeler açısından da 1970'li yıllardan 2000'li yıllara yaklaştıkça anlamlı bir azalma olduğu dikkati çekmektedir ($p<0.01$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları, mezunların demografik, profesyonel ve ekonomik özelliklerinin ülkemizdeki hemşire profiline göre ortalamanın üzerinde olduğunu göstermektedir. Mezuniyet sonrası bir yıl içinde büyük çoğunluğun işe başlamış olması mezunların istihdam sorunu yaşamadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte yıllar içinde mezunların ekonomik göstergelerinde ve mesleki doyumlarındaki değişim olumlu gerçekleşmemiştir. Mesleki doyumları 2000'li yıllarda önceki yıllara göre düşmüştür. EUHYO'nun, mezunların mesleki doyumsuzluk nedenlerinin ortadan kaldırılmasında önemli bir adımı oluşturacak olan mesleğe ilişkin görev tanımlarının belirlenmesi ve hemşirelerin çalışma koşullarının düzenlenmesi çalışmalarında diğer hemşirelik eğitim kurumları, dernekler ve sendikalar ile işbirliği içinde olması önemlidir. Araştırma sonuçlarına göre mezunların, mesleki örgütlenme konusunda tam olarak istendik katılımı gösteremedikleri belirlenmiştir. Bu kapsamda, EUHYO'nun öğrencilerinin ortak amaç doğrultusunda birleşme ve bütünleşmenin önemi konusunda bilinçlendirilmesini ve cesaretlendirilmesini sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunması yararlı olacaktır. Bunun yanı sıra, mezunların büyük çoğunluğunun mezun olduğu okulla gurur duyuyor olması memnuniyet vericidir. Bu durumun sürdürülmesi, profesyonel meslek bilincinin canlı tutulması için EUHYO'nun mezunlar ile sürekli bir bilgi akışını sağlayacak bir iletişim ağını oluşturması önerilebilir. Bu çalışmada, EUHYO ilk mezunlarından itibaren çok geniş bir grubun sosyodemografik, ekonomik ve çalışma yaşamına ilişkin veriler elde etmeye çalıştık. O nedenle mezun profiline incelenirken bazı konularda daha yüzeysel bilgi elde edebildik. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, EUHYO mezunlarının çalışma koşulları ve kariyer gelişmelerine yönelik bulguların daha ayrıntılı incelenmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akgöz S, Özçakır A, Kan İ ve ark. Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Çalışan Hemşirelerin Mesleki Doyumları. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* 2005; 13: 86-96.
- Aksayan S, Cimete G. Nursing Education and Practice In Turkey. *Journal of Nursing Scholarship* 2000; 32(2): 211-212.
- Altunoğlu D, Atav E, Köseoğlu P ve ark. Biyoloji, Fizik, Kimya ve Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Profil Araştırması. VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı, 7-9 Eylül 2006; Ankara, 240.
- Armstrong M, Johnston B, Bridges RA ve ark. The Impact Of Graduate Education on Reading For Lifelong Learning. *The Journal of Nursing Scholarship* 2003; 32(2): 211-212.
- Bahçecik N, Alpar SE. Nursing Education in Turkey: From Past To Present. *Nurse Education Today* 2009; 29(7): 698-703.
- Ballack S, Botes A. Profile of Baccalaureate Curriculum Graduate Students in 1997. *Journal of Advanced Nursing* 2003; 26(3): 60-68.
- Bayık A, Durmuş H, Uysal A. Lise Son Sınıf Kız Öğrencilerin Hemşirelik Mesleğini Seçme ve Bu Mesleğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı 1999, 390-394.
- Belek İ. Antalya'da Hekimler: Statü ve Sınıf Konumu Açısından Değerlendirme. *Türk Tabipler Birliği Yayını* 2003; 27-79.
- Birand MT. ODTÜ Mühendislik Fakültesi'nde Akreditasyon Etkinliklerinin Başlangıcının ve ABET Değerlendirme Sürecinin Öyküsü, Öncü ve Önder. ODTÜ Mühendislik Fakültesi Dekanlığı Yayını 2006; 21-30.
- Buldukoğlu K, Kantek F, Öncel S. Eğitimi Değerlendirme ve İyileştirme Çalışması: Antalya Sağlık Yüksekokulu İlk Üç Dönem Mezunlarının Görüşleri. *Hemşirelik Forumu Dergisi* 2004; 2: 8-16
- Curtis EA. Job Satisfaction: A Survey of Nurses in The Republic of Ireland. *International Nursing Review* 2007; 54: 92-99.
- Cimete G. Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nde Çalışan Hemşirelerin İş Doyumlarının İncelenmesi. *Türk Hemşireler Dergisi* 1996; 46(4): 17-20.
- Delgado C. Component and Safe Practice: A Profile of Diciplined Registered Nurses. *Nurse Educator* 2002; 27(4): 159-161.
- Duffield C, Moran P, Beutel J et al. Profile of First-line Line Nurse Managers in New South Wales, Australia, in the 1990s. *Journal of Advanced Nursing* 2001; 36(6): 785-793.
- Erdemir F. Hemşirelerin Rol ve İşlevleri Hemşirelik Eğitiminin Felsefesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 1998; 2(1): 59-63.
- Ergin C. Sağlık Personelinin İş Anlayışları ve Tutumları Araştırması. Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Birinci Basım 1995. 16-52.
- Erkan S, Tuğrul B, Üstün E ve ark. Okul Öncesi Öğretmenliğine Ait Türkiye Profil Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2002; 23: 108-112.
- Eroğlu K, Koç G. Düünden bugüne sağlık mevzuatında kadın sağlığı kapsamında ana çocuk sağlığı hemşirelik hizmetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012; 15(2):136-151.
- Gencil U. Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi ve Akreditasyon. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2001; 3(3): 1-55.

- Gençylmaz G, Zaim S. Eğitimde toplam kalite yönetimi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi 1999; 28(2): 9-35.
- Gök F, Okçabol R. Öğretmen Profili Araştırma Raporu. Eğitim-Sen Sendikası Yay., Ankara 1998. 110.
- Gümrükçüoğlu OF, Tosun N, Yol S ve ark. Türkiye İnsan Gücü Sağlık Raporu. Sağlık Bakanlığı Yayını no:739. Ankara: 2008; 53.
- Karadağ A, Ünlü H, Yavuzaslan F ve ark. Profile of Nurses Working in Oncology Departments in Turkey. Turkish Journal of Cancer 2004; 34(1): 24-34.
- Khorshid L, Eşer İ, Zaybak A ve ark. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Mezunlarının Aldıkları Lisans Eğitimine İlişkin Görüşleri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2007; 23(1): 1-14.
- Khorshid L. Hemşirelerin Hemşirelik Araştırmalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 1996; 12: 13-19.
- Lindeman CA. The Future of Nursing Education. Journal of Nursing Education 2000; 39(1): 5-12.
- Mergen E, Grant D, Widrick SM. Yükseköğretimde Kalite Yönetimi. Kalder Forum 2001; 1(3): 31-36.
- Özsoy SA. Toplumda Hemşirelik İmajının Belirlenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2000; 16(2-3), 1-19.
- Özsoy S, İz F. Toplumsal Yapıda Hemşirelerin Konumu. Toplum ve Hekim 2005; 20(4): 254-258.
- Özsoy S, Ardahan M. Research on Knowledge Sources Used in Nursing Practices. Nurse Education Today 2008; 28: 602-609.
- Özsoy S, Uysal A, Bayık A ve ark. Hemşire Öğrencilerin Mesleğe İlişkin Görüşlerinin İleriye Dönük İncelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı 1999. 345-350.
- Pirie S. National Job Profiles. British Journal of Perioperative Nursing 2004, 14(7): 308-310
- Saydanlı Ş, Turgay M, Polat Ş ve ark. Bir Üniversite Hastanesinde Hasta Bakım Hizmetlerini Sunan Hemşirelerin İş Motivasyonlarının Değerlendirilmesi. Modern Hastane Yönetimi 1998; 2(2): 32-40.
- Turan S, Uçkun N. Hastaneleri 21. Yüzyıla Hazırlamak: Stratejik Planlama Üzerine Düşünceler. Sağlık Kuruluşları ve Hastane Yönetimi, Ed. Korkut Ersoy, Şahin Kavuncubaşı, Haberal Eğitim Vakfı, Ankara 1999. 57-63.
- Türker A. Yüksek Öğretimde Kalite, Üniversite ve Toplum Dergisi 2003, 3(4): 1-11.
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi. Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Tarih: 02.05.2007 Sayı:26510
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Ekim Dönemi Sonuçları. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni 2008.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) Gelir dağılımı tüketim ve yoksulluk araştırması, Hane halkı kullanılabilir gelirine göre sıralı %5'lik gelirine göre genel göstergeler (2003-2005 yılları) 18.02.2014 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr> adresinden indirildi.
- Tyler C, Hicks C. The Occupational Profile and Associated Training Needs of The Nurse Prescriber: An Empirical Study of Family Planning Nurses. Journal of Advanced Nursing 2001, 35(5): 644-653.
- Ülker S, Buldukoğlu K, Aksayan S ve ark. Türkiye'de Hemşirelik: Temel Mesleki Eğitimi ile İnsangücü'ne İlişkin Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Ankara 2001. 9.12.2014 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/hemşirelik/hemşire.pdf> adresinden indirildi.

- Wheeler HH, Cross V, Anthony D. Limitations, Frustrations and Opportunities: A Follow-up Study of Nursing Graduates From The University of Birmingham, England. *Journal of Advanced Nursing* 2000; 32(4). 842-856.
- Yava A, Tosun N, Çiçek H ve ark. Hemşirelerin Araştırma Sonuçlarını Kullanımında Engeller Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliliği. *Gülhane Tıp Dergisi* 2007; 49: 72-80.
- Yenen VZ, Gözlü S. Yükseköğretimde müşteri beklentileri: Türkiye'den örnekler. *itüdergisi/d mühendislik* 2003; 2(2): 28-38.
- Yiğit R, Özcan A, Kanık A. Profiles of Nurses With Baccalaureate Degrees in Turkey. *Journal of Professional Nursing* 2004, 20(6): 403-412.
- Yüksel İ. Hemşirelerin İş Doyum Düzeyini Ayırt Edici İş Doyum Öğelerinin Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2002; (3)1: 67-78.